

A MAGYARSÁG HÍRE KÜLFÖLDÖN

RÉG NEM TAPASZTALT hullámokat vetett sajtónkban a kérdés: miként vélekedik rólunk a külföld, milyen a magyarságról alkotott képe, miként változott az idők folyamán, milyen okok idézték elő ránk nézve kedvező vagy kedvezőtlen változását, s mennyiben voltunk vagy vagyunk előidézői az irántunk táplált barátságos vagy ellenséges érzéseknek, hangulatnak? A kérdést *Balogh József* vetette fel a Magyar Csillagban (III. évf. 22. sz.), a pro és contra hozzászólások lavináját azonban *Illyés Gyula* szenvedélyes hangú és keserű ízű cikke indította el, amely *Keresztury Dezső* tárgyilagos és gyakorlati vonatkozásokra is kiterjeszkedő cikkével egyszerre jelent meg a Magyar Csillagban (Hírünk a világban, III. évf. 23. szám).

Mielőtt a kérdést részleteiben taglalnók, meg kell állapítanunk, hogy felvetése rendkívül időszerű volt, s minden ellenkező vélekedéssel szemben hajlandók vagyunk mai magyar életünk első vonalbeli, sürgősen vizsgálatot érdemlő kérdései közé sorozni. De meg kell állapítanunk azt is, hogy tekintet nélkül a vita végső eredményére vagy eredménytelenségére, önmagában már az is nagyjelentőségűnek látszik, hogy a világégés legválságosabb időszakában, napjainkban, magyar írók, gondolkodók, tudósok felvetették a számunkra, mint kis nép számára, kétszeresen nagy horderejű kérdést: milyen is hírünk a világban? Pozitív vagy negatív előjelétől eltekintve, milyen pályát futott be hírünk a világban, s mikor és milyen mértékben befolyásolta államunk, nemzetünk és népünk sorsának alakulását? A kérdés felvetéséhez természetesen számos gyakorlati megfontolást kell fűznünk. Mit tehetünk, mit kell sürgősen és a szó leggyakorlatibb értelmében cselekednünk, hogy kétségtelen jogaink és igazunk elismertetése érdekében a semleges vagy ellenséges érzületű külföldön rokonszenvet, sőt megértést keltünk fel önmagunk iránt? S mit tehetünk annak érdekében, hogy az önmagunkról alkotott képet, mások rólunk alkotott képével lehetőleg összhangba hozzuk oly értelemben, hogy a mindkét oldalon bármilyen okból felmerült túlzásokat lenyesegezzük, s egyengezzük egy komoly és tárgyilagos megismerés útját befelé és kifelé egyaránt?

A kérdés rendkívül bonyolult, hiszen századok sokrétű és sokféle területre elágazó tapasztalatainak, különféle megnyilatkozásainak összegyűjtésére, megrostálására, feldolgozására, értékelésére és módszeres vizsgálatára van szükségünk, hogy a kellőképp leszűrt vizsgálati anyag alapján tájékozódhassunk. Meggyőződésünk, hogy ez a tevékenység elsőrangú érdekeink szempontjából sürgős, elodázhatatlan és közülünk senkinek sem lehet közömbös a nagy kérdés állása: hírünk a világban?

Az említett vizsgálatnak a mai eszmék és irányok ködös, zűrzavaros kavargásában felettébb időszerű magyar önvizsgálatra kell sarkalnia bennünket. Voltaképpen a kérdés felvetésének és a vele

való beható foglalkozásnak akkor mutatkozhatna több-kevesebb haszna, eredménye, ha a panaszos hangú tapasztalatot a derűsebbel váltogatva, de nemcsak a kívülről irányunkban elhangzott vagy elhangzó megnyilatkozásokat rakosgatnók különféle című cédulával ellátott dobozokba — bár e gyűjtemény létrehozása, amint az előmunkálatok eredményei bizonyítják, szükséges és érdekes is — hanem ugyanezt a módszert követve, egy korszerű magyar magatartásvizsgálat formájában önmagunkra, tehát befelé is alkalmaznók.

»Hírünk a világban? Ezt mindenki ragyogónak véli, gondolkodás nélkül. Amit ugyanis az egyén nem engedhet meg magának, azt a népek pironkodás nélkül úzik: nekiszabadultan magasztalják magukat, s ezzel végzetesen félrevezetik önmaguk. A népek elvárják, hogy gyermekes dicsekvésüket a világ komoly férfi-szónak, szinte tudományos megállapításnak vegye. Ha nem így történik, valósággal megdöbbennek, rosszindulatot, félrevezetést, ellenséges hírverést emlegetnek. Legtöbbször igazuk is van. Orvosságu azonban ők is csak a hírveréshez, ennek fokozásához folyamodnak. Szónokokat és betűvetőket bérelnek, akik egy-egy idegen nyelven mondják szemükbe, amit ők otthon magukról hirdettek. Így épülnek azok a frázis-légvárak, amelyek összeomlása annyiszor omlaszt össze valódi érzéseket is« — írja Illyés.

Személy szerint szégyenletesnek és megalázónak tapasztalta azt az élményt, amelyben az otthon elkapott magyar külföldön hírünk-nevünk szempontjából részesül. Meglátása szerint „hírünk a világban riasztó, alig más, mint az »*et sagittis hungarorum*«... idején...» A vendég- és szabadságszerető, a lovagias és deli helyett nyugaton a magyar név korcs, sunyi, hazug, gyáva és hatalmaskodó, kérkedő és műveletlen nép-egyveleget idéz.« Első szempillantásra nyilvánvaló a túlzás, amellyel Illyés, bizonyos költői szabadossággal megtetézve, valószínűleg több megrázó és keserű ízt hátrahagyó, külföldi tapasztalatára visszaemlékezve, megír. Bevallott célja, hogy soraival figyelmeztesse a nemzetet, s ezt helyesen és jókor teszi. Minden külföldet járt magyarnak volt több-kevesebb esetben, kisebb-nagyobb keserűsége okot adó élménye. A dolgok azonban rendkívül viszonylagosak, s ezért nem lehetünk eléggé óvatosak a tapasztalati anyag megvizsgálásakor. Meggyőződésünk szerint ma, amikor a társadalmakban voltaképpen nincsenek is külön egyedek, mindenki tagja valamilyen hivatásrendi vagy pártszervezetnek, s ennek révén, illetve irányításával, valamint a modern, villámgyors információs technika segítségével, pillanatok alatt tájékozódik valamely helyzetről, s ennek nyomán »állást foglal«, nem lehet számunkra közömbös — már csak tömegüket tekintve sem — a vasutas, a hordár vagy a szállodai személyzet viselkedése-velekedése sem.

Mégis a vizsgálatnak: — milyen esetekben válhatik beképzelt-ségünk, illetve »rossz hírünk« döntően kárunkra? — felülről lefelé haladó irányúnak kell lennie. Pontosabban: azt kell vizsgálnunk, hogy mi a helyzet ebből a szempontból a társadalom hangadó vagy éppen vezető és a nemzetközi viszonylatokat alakító, azokra döntő befolyással bíró rétegeiben. Természetes, hogy az érdekeltek szó-

nokokat és betűvető hírverőket bérelnek. Lehetőleg himnuszokkal árasztják el külföld előtt önmagukat és rágalommal ellenfeleiket. Kérdés, hogy hol, milyen időben, milyen körökben és miért ragad vagy miért nem ragad meg adott esetben az öndicséretet zengő himnusz, a gyalázkodás avagy a hírverés szerényebb és kevésbé végletes gyakorlata. Mindezeket csak módszeresen gyűjtött és feldolgozott tapasztalati anyag birtokában dönthetjük el. Mindaddig csak szórványos és alányilag színezett, s természetszerűleg színeződő esetek felmérésére kell szoritkoznunk. Mindez már a hírverés technikájához tartozik. Mint ilyen azonban szintén mellőzhetetlen része kérdésünk komplexumának.

Lássuk a továbbiakban Illyés nagyon helyes felismerését:

„A gyűlölet kora a nemzeti érzés feltámadásával kezdődik. Nem nemzetiségi politikánk miatt, hisz eladdig, amíg nemzeti érzés nem volt, nemzetiségi politika sem lehetett. Ha egy szál kisebbségünk nincs, a rólunk kialakított kép nagyjából ugyanolyan, mint ma, egyszerűen azért, mert a nemzeti érzelem szoros tartozéka a nemzeti versengés, ennek pedig gyalázkodó ágában egy-kettőre alul maradtunk. A magyar türelmes nép, túrta a mocskolódást, S volt még egy körülmény.

Európa népei, ha tágabb atyafisági alapon is, de rokonai egymásnak. A feketítésben mértéket kellett tartaniok, mert a túlságos hévvel kivágott szó saját magukra, saját ősbibb fajtájukra, nyelvükre freccsenhetett vissza: egy eredet voltak. A magyar, »testvértelen ága nemének«, egyedül állt, bátran a legmesszebb lökhatték. Egész a szkítaságig, a húnokig lökhatték már akkor, amikor ez az eredet csak sejtelem volt. Mi ezt nem vettük sértésnek. Tudjuk külföldön minek szinonimái ezek az Attilát-idéző, ezek a számunkra oly kedves szavak. A szorgos és megértő némettel szemben ekkor kaptuk először azokat az ázsiai jelzőket, amelyek ma is legtöbbet ártanak épp azért, mert nekünk nem fájnak...“

Elég ennél a pontnál utalnunk arra, hogy a mult század utolsó két évtizedében fellendült román hírverés túlnyomó részben ennek a részéről áltudományosan bizonyított »testvériségnek« köszönhetette valóban figyelemreméltó, *csak általunk figyelembe nem vett* sikereit. S nem lehet közömbös számunkra az sem, hogy amint a későbbi tapasztalatok is bizonyították, e hírverés telibe talált. Pontosan azoknak a köröknek figyelmét sikerült magára felhívnia, amelyeknek elhatározó befolyásuk volt az európai helyzet későbbi alakulására. Gondoljunk csak a latin-fajtájú népeknek a nyolcvanas években a franciaországi Montpellier-ben rendezett költői versenyére. Vasile Alexandri *Ginta latinája*, a hírverés remek előkészítése után, mennyire a kellő pillanatban vitte el a pálmát, meglehetősen, európainak nevezhető feltűnést keltve, a többi »latin nővér« bárdjai elől! Mindez tudatos, előre kiszámított törekvés volt, s legalább annyira bizonyítja e hírverés ügyességét, s minden jól irányított és jól végzett hírverés fontosságát, mint Illyés Gyula igazát.

»A kis világhosszot, melyet egy-két résen át negyvennyolc lökött Európa felé, a kiegyezés gyorsan elnyomta. Amidőn az arisztokrata és nemes-magyar után bemutatkozhatott volna a munkás

magyar, az igazi nép, akkora már — Petőfi és Arany irányának meghalványulásával — a magyar népnek itthon sem volt hű szava. Ne feledjük, hogy a nyalka csikóst, a tüzes cigánylányt és az örökös pusztai helyrerutyutyut, amelyet ma úgy nyögünk, tulajdonképpen a magyar uralkodó osztály teremtette meg magának. Rémálmában ilyennek látta vagy kívánta a magyar népet« — írja Illyés Gyula.

Felpanaszolja még, a nemzeti önállóság óta, diplomáciánk mozdatlanságát is. Azt, hogy amikor a szomszédos államok minden valamire való írójukat szellemi követként sietve küldték külföldre, díszelni, tanulni és »hírt verni«, — mennyire igaz! e követküldés tényeiről és tanulságairól kötetet lehetne írni! — ugyanakkor a magyar szellemi életet, személyben, könyvben olyanok képviselték, »hogy az ember belepirult magyar mivoltába«. Az ösztöndíjasokról ezúttal nem nyilatkozik. Ő tudja miért. Bizonyos, hogy túlnyomó nagy részükről sír — vagy nevet? — a kontraszelekción balkezes gyakorlata.

Kik szereztek tehát az országnak megbecsülést a világban? »A magyar szakmunkások, a magyar bányászok, kubikusok, két zenész.« Ellenben »végzetesen sokat ártottak úgynevezett intellektueljeink, szórakoztató művészeink és művésznőink«.

AZ ILLYÉS GYULA ÁLTAL FESTETT, szinte elviselhetetlenül sötét képet számunkra alig-alig deríti a vita több más, érdemes vagy kevésbé érdemes megnyilatkozása. S miután a »hírünk a világban« komplexumát ő »robbantotta ki«, cikkét kell a vita kiinduló pontjának, illetve alapszövegének tekintenünk, s hozzá kell mérnünk a többi megnyilatkozást. De nemcsak e cikk áttekinthetőségének megkönnyítésére, hanem mert végül is Illyésnek csak a szavai súlyosak és sötétek, a mögöttük álló tényeken, a valóságon, s akár milyen nyersen és keserűen kikiáltott igazán ez mitssem változtat. Ezt vallja *Keresztury Dezső*nek az »alapszöveghez« szellemében legközelebb álló, de nyugodtabb hangú és tárgyilagosabb, s reális, gyakorlati elgondolásokkal telített írása.

„A következő lépést azonban éppen az ügy érdekében az anyag indulatlan feltárása, a terep higgadt felmérése, benyomásaink és teendőink nyugodt számbavétele felé kell megtennünk“... „Utána kell járnunk, hol, merre, mit, kik, és milyen indítóokokból mondtak és mondanak rólunk. Ki kell nyomoznunk a hírek eredetét, létrejöttük körülményeit, követnünk kell útjukat, le kell mérnünk súlyukat. S vizsgálódásunk közben különös figyelmet kell fordítanunk a német anyag feldolgozására; tudnunk kell, hogy ez a legnagyobb, legösszetettebb s különféle okoknál fogva a legnagyobb hatású: évszázadokon át Németország volt a legfontosabb nyugati kapunk, s az alig kikerülhető szűrőközeg, amelyen át tőlünk és rólunk hír juthatott a távolabbi Európába. A német anyagból is elsősorban az elmúlt másfél századé a fontos; a közvéleményben ma is él és hat. S még ezen a szűkebb körön belül is, el kell választanunk a lényegest a lényegtelentől, az élő mérget vagy orvosságot a történelmi dokumentumtól.“

Keresztury mutat rá arra, hogy a kegyetlen és elnyomó magyar képe Bécsben született meg a nemzeti emigráció munkájának és sike-

rének ellensúlyozására. Az elmúlt század vége felé azonban hovatovább Bécs helyett Berlin lett a hírek és vélemények forrása. (Gondoljunk a Schulvereinekra és a magyarországi nemzetiségek „védelmére“ alakult egyéb szervekre és egyesületekre!) Ezt segítette elő Bismarck és Andrassy Gyula valamint Tisza István erős német rokonszenve. Azonban a reformkor magyar ellenzéke, de a századforduló magyar polgári radikálizmusa is német fórumokon keresztül szólalt meg a világ előtt.

„Mialatt tehát Németországgal szövetségi, ellenfeleink szerint »vazallusi« viszonyba kerültünk, s így a világszerte fellángoló németgyűlöletnek mi is tárgyai lettünk, a »junkerdzsentri szövetség« ellenzéke itthon és külföldön egyaránt örömmel terjesztette a nemzeti reprezentációban csakugyan vezető »úri Magyarország« rossz hírét.“ A magyargyűlöletet itt négy különböző, de egymást erősítő összetevő növelte: az osztrák, illetőleg nagynémet hírkeltés, a nemzetiségek agitációja, a németbarát szövetségi politikánkból adódó ellenszenv s a magyar radikális ellenzék Berlinen át világgá kiáltott vádaskodása. A gyűlölséget tehát nemcsak ellenséges idegenek, de honfitársak és barátok is táplálták“ ... „Hivatalos kulturpropagandánk eredményeinek siralmas soványságára Ilyés is utalt. Mentegetni ezt az eredménytelenséget lehetne azzal, hogy önálló külképviseletünk csak Trianon óta van'... „A magyarázat azonban nem kielégítő: a sikeresen küzdő kis népeknek sem volt nagyobb diplomáciai multjuk, vagy még akkora sem. Azok azonban jobban tudták, kinek és mit mondjanak; a külföldi terepet a mi embeireinknél jobban ismerték az övéik; számon tartották s ügyesen felhasználták külföldön élő honfitársaik tapasztalatait, anyagi és szellemi erőforrásait is. A külföldi magyarságról statisztikai adatokon, politikai, érzelmes és hazafias általánosságokon túl igen keveset tudunk. A külföldön élő »nem hivatalos« magyarság világról pedig ideje volna már elkészíteni a felfedező helyzetjelentést; annyi bizonyos, hogy mindent lehet mondani róla, csak azt nem, hogy mindig és mindenütt egységes, rokonszenves, egyértelmű és magasértékű magyar szellemet képviselt.“

Keresztúrnak a külföldi magyarokról szóló megállapítása nagyon találó. Ezt a megállapítást egy egészen friss keletű, egyedeinek számát és jelentőségét tekintve elég széleskörű és hangadó rétegében tapasztaltakkal toldhatjuk meg. Lehet, hogy sokak számára meglepő, ám igaz: a külföldi magyarok közt sem vonzó a hírünk! Nem hazai gyökereiket elvesztett, s számunkra is elveszett magyarokra gondolunk; ezt a körülményt figyelmesen megvizsgáltuk. Olyanokra, akik mindenestől magyarnak vallják magukat, hazakíváncsoznak, csak éppen hogy egy és más kérdésben »kinyílt a szemük«. Kik ezek a külföldi magyarok? Nagy többségükben felvilágosult és tanult szakmunkások, munkavezetők, de nagy számban sorolhatók ide itthon vagy kint főiskolát végzett fiatal értelmiségiek. Mi idézi elő ezt a meglepő, sőt lesújtó helyzetet? Külképviseleteink nem honfitársi, hanem rideg, fennhéjázó és bürokratikus magatartása mindazon külföldi magyarok iránt, akik ügyes-bajos dolgaikkal kénytelenek ezekhez a szervekhez fordulni. A másik ok: különösen a huzamosabban külföldön, főként Németországban élő magyarok közt — a pillanat tört részei alatt reagálnak reá — élénk visszatetszést kelt az anyaországból őket felkeresőknél (tiszteltet a kivételnek) neobarokk »úri« fellépése, túlhaladt úriaskodása, leereszkedő hangnemmel súlyosbítva. Ime, az előljáróban kifejtett

tétel igazolása. Helyes hírverésünket — más okból is — egy idő-szerű belső magatartás-változásnak kell megelőznie.

A magyarsággal kapcsolatban régi idők óta *nagy hírverés folyik külföldön, az általános tapasztalat szerint sokkal nagyobb eredménnyel ellenünk, mint érdeünkben.* A hírverők mintegy hitelesítő pecsétként a tudomány tekintélyét is latbavetik sikerük érdekében. »A tudománynak, minden látszólagos ellenhatás ellenére, páratlan tekintélye és befolyása van korunkban: a nagy távlatokban tervező politikai stratégiák ezt nemcsak tudják, de hasznosítják is.« Erre szintén a román hírverés szolgál tengernyi példával. Kezdeti sikereit a nemzetiségi eszme ébredése és megerősödése segítette elő. Am mielőtt a nagy változatban és ügyesen táltalt téma ellenére is bekövetkezett volna a külföld érdeklődésének lanyhulása, ismét a kellő időben, s a körülményekhez pontosan alkalmazkodva (nem lehet e két alapelvet eléggé hangsúlyoznunk!) »bedobták« immár nemcsak Európa, de az egész világ közvéleményébe a dákó-román folytonosság »tudományosan megalapozott« elméletét. A következő lépés ennek az elméletnek hangadó külföldi »tudósokkal« és tudósokkal való elismertetése és propagáltatása volt. A rokonszenvekeltés hatásos és eredményes mesterfogásain kívül most már az »objektív«, a »hívös« tudomány is időszzerű politikai érdekeiket szolgálta. Anélkül, hogy követni kívánnók őket, érdekes megfigyelni, hogy ez a hírverés, ennek a technikája — mely a miénktől lényegesen különbözően belső magatartásukkal is egyezik — mily gyorsan és könnyedén simul az időszakonként változó politikai terveikhez, céljaikhoz. Orosz, német (központi hatalmak), antant, majd megint német-barátságuk bizonyítékául villámgyorsan »szállítják« érveiket az európai köztudat számára. Aminthogy a román kultúrpolitika is kezdetétől fogva minden időben teljes mértékben tudott belföldön és külföldön egyaránt politikai célkitűzéseikhez igazodni.

»A propagandának ezen a területen folyó ágát (a tudományosat) kell nekünk is mindennél fontosabbnak tartanunk. Itt találunk a magyarságról alkotott képzetek harmadik, leglényegesebb, leghasznosabb vagy legártalmasabb rétegére. Gondoljunk csak... arra az aprólékos gonddal készült, sokrétű és alapos irodalomra, amellyel a némettség a maga délkeleteurópai koncepcióit a tudomány minden eszközével megalapozta, igazolta s részletesen kidolgozta a földrajz s történelem, a néprajz s társadalomtudomány, a technika s a közgazdaságtan területén egyaránt. Tudományunkra ezen a téren még rengeteg feladat elvégzése vár. Nem egy ponton az anyag számontartásához sem jutott el még, hogyan foghatna tehát a védekezés s hatásos ellentámadás munkájához?«

HA A VITA ANYAGÁBAN tovább tallóznunk, e nagyjelentőségű megnyilatkozásokon kívül találunk még egy-két érdekeset.

Máthé Elek (»Hazánk híre«, Magyar Nemzet, 1943 december 22. 9. 1.) az angol-szász világból mutat be tapasztalatokat. Éppen az Illyés Gyulától felvetett két nagy magyar történelmi név, *Kossuth és Rákóczi* nevének csengését próbálta ki, s erre oly visszhangot tapasztalt, hogy a Magyar Csillag mindkét cikkét csak inferiority

complex-el küzködőnek nevezheti. A végső kérdésben azonban mégis egyetért, abban, hogy »kulturális diplomáciánk hivatalos és nem hivatalos szervezetének kiépítésében milyen sok és nagy és mennyifelé ágazó munka, hány félbehagyott vagy meg sem kezdett feladat elvégzése vár ránk«.

Kósa János (u. o.) szintén derűlátóbb mondatokat ír, hogy végül a legsürgősebb és azonnali tennivalóink tekintetében ő is az Illyésékkal egyenlő eredményre jusson.

»Tudományunk sokat foglalkozott a magyar nemzetképpel, amint az a külföldi közvélemény elé került s abban visszatükröződik. Modern tudósnemzedékünk, történészek és filológusok, különösen Eckhardt Sándor és Szekfű Gyula tanítványi köre behatóan elemezte, hogy mit tudott meg rólunk a Nyugat és miként ítelt meg bennünket. Műveik sajnos csak szűk körbe jutottak el: a Philológiai Közlöny kevesektől olvasott hasábjain vagy a kétszáz példányban napvilágot látó doktori értekezésekben jelentek meg. A nagyközönség alig vagy csak elkésve szerzett tudomást róluk, de azért ezek a megállapítások a tiszta tudomány becsével bírnak és merőben ellentmondanak Illyés Gyula tételének.«

Meggyőződésünk ezzel szemben, hogy igenis nem mondanak ellent a tételnek, hanem igazolják. Hiszen maga állítja, hogy ez a tudományosan rendszerezett vélekedés-anyag szűk körben terjedt el, még minálunk, az érdekeltek körében is! Ugyan *melyik külföldi veszi a fáradságot, hogy a könyvtárakban, levéltárakban, vagy a tudós dolgozószobájában elszórtan heverő s ránk nézve még olyanmilyra pozitív anyagot is közelebbi megismerésünk érdekében összegyűjtse, a saját gyönyörűségére, hogy bennünket az igazság tükrében szemlélhessen!?* Éppen arról van szó, hogy ezt az anyagot nekünk kell mindig a megfelelő időben a kellő helyre eljuttatnunk! Ez a legsürgősebb tennivalónk!

Szabó Zoltán (»Hazánk híre«, Magyar Nemzet, 1943 december 12., 5. l.) Szemere Bertalan keserű tapasztalatokról szóló könyvéből (»Kép Magyarországról külföldön«) indul ki; megírja, hogy nevünk hallatára csak két európai név fiainak csillant meg a szeme a két háború közt: az olasznak, s a lengyelnek. A helyzet általánosságban elriasztó:

»A két háború közti időben a keleti kis népek közül kettő szerzett magának különösképpen jó hírt, nyugaton és a tengeren túl. El demokrata és polgári világrendben, mindkettő polgári erényeivel: a finnek és a csehek. Az előbbieket jóhíre a pontosan fizető adósé volt, az utóbbiaké egy ügyes propaganda sikere: el tudták ismertetni, nem alap nélkül, hogy ők élnek a legpolgáribb életformát Kelet-Európában. Mi ebben az időben konokul tüntettünk továbbra is a magunk úri életformájával és modorával. Ez talán nem volt hiba Angliában, de óriási hiba volt Franciaországban és Amerikában...«

»Ügyetlenségünk néha ijesztő méreteket öltött. A franciák közismert iszonya a húnoktól, meg Attilától, például nem akadályozott meg egy nem éppen Verecke híres útján érkezett magyart, hogy a párisi Cité Universitaire-ben tartott előadásában a húnok dicséretét zengje. Egy órán keresztül. Hazabeszélt, a turániaknak.

Általában kiküldött magyarjaink folyvást hazabeszéltek, nem a franciáknak, hanem az otthoni előítéleteknek s gyakorta az illetékes minisztériumoknak.«

Nos, a nagy vitának érdemes hozzászólói máris egész adathalmazt hordtak össze, melyek e sorok írójának megjegyzéseit is beleértve, csupa negatívumokat sorolnak fel. De megvan az a közvetlen és gyakorlati hasznuk, hogy a tapasztalati tények, valamint a tennivalók tekintetében külön-külön szektorokra mutatnak rá, s aki komolyan, de nemcsak elméletileg kíván foglalkozni a kérdéssel, az a megadott csapáson elindulva nagyon könnyen ankéttá szélesítheti a vitát, az egy és ugyanazon tárgykörbe eső tapasztalatok minél nagyobb tömegének összegyűjtése végett.

BE KELL AZONBAN MUTATNUNK egy — véleményünk szerint — kevéssé indokolhatóan derülő megnyilatkozást, a *Zolnai Béliét* (»Hírünk a világban«, Magyar Nemzet, 1943 december 19., 7. l.), amely az eddigi hozzászólások közt az egyetlen — sui generis — pozitív látású és hangú.

„Illyés Gyula nem sok jelentőséget tulajdonít annak a büszke meggyőződésünknek, hogy mi védjük meg a nyugati kereszténységet a barbár Kelettől. Szerinte ezt még sok más nemzet elmondja magáról. Elmondani elmondhatja, ma, 1943-ban, de hol voltak a trianoni kis nemzetek nemzeti öntudatuk fokán és államiság nélküli állapotban, amikor rólunk Nyugaton az a háromszáz évvel ezelőtt már létező szállóige keletkezett, hogy Magyarország a Nyugat védőbástyája!“... „tudjuk, hogy Jean Le Maire de Belges, tizenhatodik század-eleji francia költő mondja ki először a szép ígét: Magyarország a kereszténység védőbástyája. És a szó visszhangzik Guillaume du Bellay-nek János magyar királyról szóló beszédében (1556), a század végén Turnébe és Henri Estienne latin verseiben: Pannonia Europae stabilis columna, Európának szilárd oszlopa... Anne de Foix és Ulászló magyar király menyegzőjét francia versek ünneplik... A példák még számosak.“

A példák valóban még számosak, s hasonlót, szinte ki mennyit akar, annyit sorolhatna fel. Mint ahogy Zolnai fel is emlegeti még, hogy Bayle szótára Dürert már magyar származásának ismerte, hogy »a Corvin könyvtár irodalmának napjainkig terjedő nemzetközi bibliográfiája egész kötetet tölt meg« stb. Mindez igaz is, csak éppen *hatásában, élő és ható mivoltában, nem vonatkozik a jelenkorra s nem vonatkozott* — rengeteg bizonyosság szerint — *már a múlt század utolsó évtizedeire sem. Ez a jó hírünk a középkori magyar hatalom fényéből származott, de az idők folyamán a világ emlékezetében alámerült, eltűnt s átadta helyét egy, ha nem is minden egyes esetben ellenséges, de semmiképpen sem ennyire hízelgő hírnek.* Időben körülbelül akkor, amikor egyfelől szabadságjáról lemondani látszott, másfelől meg, amikor ellenfeleinek sikerült, már a modern időkben, hallatlan ügyességgel, bizonyos »kapóra jött« európai áramlatok, mint a nemzetiségi elv sodrában a maguk irányába hangolniok a világ véleményét. Megint csak azt kérdezhetjük: ki az a külföldi, aki a szétszórt és a történelembe visszanyúló, mellettünk szóló megnyilatkozásokat összeszedi?! De ne

feledjük el azt sem, hogy a tudományos közleményeket, értekezéseket és felolvasásokat, amennyiben külföldön vannak ilyenfajta és irányunkban jóindulatú megnyilatkozások — ott is rendkívül szűk körben olvassák és hallják, önkénytelen és semmiféle hírveréssel nem támogatott hatásuk csak rendkívül csekély lehet. Igaz, emlegeti Zolnai Michelet-t, Pierre Delattre-et, s Keyserlinget is. A jelek és tapasztalatok szerint azonban aligha ellensúlyozták eléggé, hogy csak két nevet említsünk, egy August Ellrich vagy egy Franz Löher könyveinek hatását. Ezért ez utóbbi hozzászólás nem érinti a vita tulajdonképpeni sarkpontját: *nem az a kérdés, hogy témánk szempontjából milyen volt a helyzet a múltban, hanem hogy miképpen vergődhetünk vissza arra a hírnévre, amelynek a középkorban, s azután már ritkán és gyér esztendőkre ha örvendhettünk. A jelenről van tehát szó, elmélet és gyakorlat sürgős kidolgozásáról, azonnal cselekvőképessé tételéről. Röviden: korszerű kulturdiplomáciáról és okos hírverésről.*

Ez a halasztást nem tűrő feladat. Az Apponyi Sándor-féle bibliográfia folytatása azonban csak egyik részlete a tennivalóknak, egyfajta nélkülözhetetlen előmunkálat. Fel kell hívnunk azonban a figyelmet egy másik körülményre. A vitázók közül senki — Illyés is csak utal rá — nem foglalkozik közvetlen szomszédainkkal. Nyilván, mert nincsen kellő adat róluk. Valósággal bámulatosnak nevezhető, hogy ezzel a kérdéssel még senki nem foglalkozott. Közvetlen szomszédainkról magunk is vajmi keveset tudunk. Hát ők vajjon mit tudnak rólunk, — hála hazúg vádak terjesztő tankönyveiknek és úszító sajtójuknak? A bolgárokat kivéve, nem is jó beszélni róla.

A vizsgálódás és a hírverés körét tehát ki kell terjeszteni Kelet felé is. Meggyőződésünk, hogy ez éppoly fontos magyarságtudományi és önvédelmi kérdés, mint nyugati ága. Mindent összegezve azonban ennek a magyarság szempontjából olyannyira fontos munkának előfeltétele: *a szociális ország, a technikailag tökéletes hírverés és a rugalmas kulturdiplomácia.* Nagy a feladat, mert főként szomszédaink részéről sok rágalom hangzott el ellenünk az utóbbi évtizedekben; az pedig közismert dolog, hogy az ellensúlyozás nélkül túrt rágalomból valami mindíg megragad. Aliquid semper haeret...

SZABÓ ISTVÁN